

ÜNİTE ÖZETİ

İNKILAP TARİHİ

XX. Yüzyıl Başından Atatürk Dönemine • Millî Mücadele, İnkılaplar ve Sınav Notları

KPSS

YKS

LGS

MSÜ

TARİH VAKTİ

tarihvakti.com

Hazırlayan: Ramazan Yıldırım

Ekim 2026

XX. YÜZYIL BAŞINDA OSMANLI DEVLETİ

TRABLUSGARP VE BALKAN SAVAŞLARI

- **Trablusgarp Savaşı (1911–1912):** İtalya'ya karşı. Mustafa Kemal Derne ve Tobruk'ta görev aldı. **Uşi Antlaşması** ile Trablusgarp ve Bingazi İtalya'ya bırakıldı; Rodos ve On İki Ada geçici olarak İtalya'da kaldı. Kuzey Afrika'daki son Osmanlı toprağı kaybedildi.
- **I. Balkan Savaşı (1912–1913):** Sırbistan, Karadağ, Yunanistan ve Bulgaristan'a karşı ağır yenilgi; **Londra Antlaşması** ile Midye–Enez hattının batısı kaybedildi.
- **II. Balkan Savaşı (1913):** Balkan devletlerinin kendi aralarındaki savaştan yararlanılarak **Edirne ve Kırklareli geri alındı**. Bulgaristan ile İstanbul Antlaşması imzalandı.

I. DÜNYA SAVAŞI (1914–1918)

Osmanlı Devleti savaşa İttifak Devletleri yanında, Karadeniz baskınıyla (Ekim 1914) girdi.

Cephe	Kime karşı	Sınav notu
Kafkas	Rusya	Sarıkamış'ta ağır kayıp; 1917 Bolşevik İhtilali ile Rusya savaştan çekildi
Kanal	İngiltere	Süveyş Kanalı'nı ele geçirme amacı; başarısız
Çanakkale	İngiltere, Fransa	1915; tek kazanılan büyük zafer. Mustafa Kemal'in yıldızı parladı
Irak	İngiltere	Kut'ül-Amare zaferi (1916), ardından Bağdat kaybedildi
Hicaz-Yemen	İngiltere, Arap isyanı	Fahrettin Paşa'nın Medine savunması
Suriye-Filistin	İngiltere	Mustafa Kemal Yıldırım Orduları Grubu'nda 7. Ordu komutanı
Yardım cepheleri	—	Galiçya, Romanya, Makedonya: müttefiklere yardım

Gizli antlaşmalar Osmanlı topraklarının paylaşımını öngördü. **Wilson İlkeleri** (12. madde) Türklere egemenlik hakkı tanıyordu. Savaş **Mondros Ateşkes Antlaşması** (30 Ekim 1918) ile bitti; **7. madde** (güvenliği tehdit eden stratejik yerleri işgal) ve **24. madde** (Vilayat-ı Sitte) işgallerin yolunu açtı.

MİLLÎ MÜCADELE'YE HAZIRLIK (1919-1920)

- **İzmir'in işgali (15 Mayıs 1919):** Kuvâ-yı Milliye'nin doğmasına yol açtı. Amiral Bristol Raporu işgalin haksızlığını belgeledi.
- **Samsun (19 Mayıs 1919):** Mustafa Kemal 9. Ordu Müfettişi olarak Anadolu'ya geçti.
- **Havza Genelgesi (28 Mayıs):** İşgaller protesto mitingleriyle kınansın.
- **Amasya Genelgesi (22 Haziran):** "Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." **Millî egemenlik** ilk kez vurgulandı; Millî Mücadele'nin gerekçesi, amacı ve yöntemi belirlendi.
- **Erzurum Kongresi (23 Temmuz-7 Ağustos):** Toplanış şekliyle bölgesel, kararlarıyla ulusal. **Manda ve himaye ilk kez reddedildi;** Temsil Heyeti seçildi.
- **Sivas Kongresi (4-11 Eylül):** Cemiyetler **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** adıyla birleşti; manda kesin reddedildi; **İrade-i Milliye** gazetesi çıkarıldı.
- **Amasya Görüşmeleri (20-22 Ekim):** İstanbul Hükümeti Temsil Heyeti'ni hukuken tanıdı.
- **Misak-ı Millî (28 Ocak 1920):** Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde kabul edildi; vatanın sınırları çizildi, kapitülasyonlar reddedildi.
- **İstanbul'un resmen işgali (16 Mart 1920):** Mebusan Meclisi dağıtıldı; Ankara'da yeni bir meclisin yolu açıldı.

I. TBMM DÖNEMİ

TBMM'NİN AÇILMASI (23 NİSAN 1920)

- **Güçler birliği** ilkesi benimsendi: yasama, yürütme ve yargı mecliste toplandı.
- İstanbul ile yazışmalar kesildi; Ankara'da yeni bir devletin temeli atıldı.
- Kuvâ-yı Millîye'nin yerine **düzenli ordu** kuruldu (Kasım 1920).

TBMM'YE KARŞI AYAKLANMALAR

İstanbul Hükümeti'nin kışkırttığı (Kuvâ-yı İnzibatiye, Anzavur), Kuvâ-yı Millîye yanlısı (Çerkez Ethem) ve azınlıkların çıkardığı ayaklanmalar. Bastırmak için **Hıyanet-i Vataniye Kanunu** çıkarıldı, **İstiklal Mahkemeleri** kuruldu.

SEVR ANTLAŞMASI (10 AĞUSTOS 1920)

Osmanlı'yı Anadolu'nun ortasına sıkıştıran, hiç yürürlüğe girmeyen ölü doğmuş antlaşma. TBMM, imzalayanları vatan haini ilan etti.

İLK ANAYASA VE SEMBOLLER

- **Teşkilat-ı Esasiye (20 Ocak 1921):** "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." İlk anayasa.
- **İstiklal Marşı** 12 Mart 1921'de kabul edildi (Mehmet Âkif Ersoy).
- **Başkomutanlık Kanunu** (5 Ağustos 1921) ve **Tekalif-i Milliye** emirleri (Ağustos 1921) Sakarya öncesi hazırlıktı.

Sınav notu: TBMM'nin açılmasıyla **millî egemenlik** fiilen gerçekleşti. Teşkilat-ı Esasiye'de devletin adı ve rejimin adı yoktur; cumhuriyet 1923'te ilan edildi.

KURTULUŞ SAVAŞI CEPHELERİ

- **Doğu Cephesi:** Kâzım Karabekir Ermenileri yendi. **Gümrü Antlaşması** (3 Aralık 1920): TBMM'nin imzaladığı ilk uluslararası antlaşma, ilk askerî ve siyasi başarı.
- **Güney Cephesi:** Fransızlara karşı düzenli ordu değil, halk direnişi (Kuvâ-yı Millîye). Maraş'a "Kahraman", Antep'e "Gazi", Urfa'ya "Şanlı" unvanı verildi.
- **I. İnönü (Ocak 1921):** Düzenli ordunun ilk zaferi; Teşkilat-ı Esasiye ve Londra Konferansı'nın yolu açıldı.
- **II. İnönü (Mart–Nisan 1921):** İtalyanlar Anadolu'dan çekilmeye başladı. Mustafa Kemal İsmet Paşa'ya "Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiniz" diye yazdı.
- **Kütahya–Eskişehir (Temmuz 1921):** Ordu Sakarya'nın doğusuna çekildi; Mustafa Kemal Başkomutan oldu.
- **Sakarya (23 Ağustos–13 Eylül 1921):** "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır." Mustafa Kemal'e **Mareşal** rütbesi ve **Gazi** unvanı verildi; Kars ve Ankara antlaşmaları imzalandı.
- **Büyük Taarruz (26 Ağustos 1922):** 30 Ağustos'ta Başkomutan Meydan Muharebesi kazanıldı; **9 Eylül 1922**'de İzmir kurtarıldı.

ANTLAŞMALAR VE LOZAN

Antlaşma	Kiminle	Önemi
Gümrü 3 Aralık 1920	Ermenistan	TBMM'nin ilk uluslararası antlaşması
Moskova 16 Mart 1921	Sovyet Rusya	Misak-ı Millî'yi tanıyan ilk büyük devlet; Batum Gürcistan'a bırakıldı
Kars 13 Ekim 1921	Kafkas cumhuriyetleri	Doğu sınırı kesinleşti
Ankara 20 Ekim 1921	Fransa	Misak-ı Millî'yi tanıyan ilk İtilaf devleti; Güney Cephesi kapandı, Hatay özel yönetimle dışarıda kaldı
Mudanya 11 Ekim 1922	İtilaf devletleri	Savaşmadan Doğu Trakya kurtuldu; İstanbul ve Boğazlar TBMM'ye bırakılacaktı
Lozan 24 Temmuz 1923	İtilaf devletleri	Yeni Türk devletinin uluslararası tanınması

SALTANATIN KALDIRILMASI (1 KASIM 1922)

Lozan'a İtilaf devletlerinin hem TBMM'yi hem İstanbul Hükümeti'ni çağırması üzerine saltanat kaldırıldı; halifelik bir süre daha devam etti.

LOZAN'DA ÇÖZÜLEMİYENLER

- **Musul:** İngiltere ile ikili görüşmeye bırakıldı; 1926 Ankara Antlaşması ile Irak'a bırakıldı.
- **Boğazlar:** Uluslararası komisyona verildi; 1936 **Montrö** ile tam egemenlik sağlandı.
- **Yabancı okullar, nüfus mübadelesi, dış borçlar** ayrı düzenlemelerle çözüldü. Kapitülasyonlar tamamen kaldırıldı.

ATATÜRK İNKILAPLARI VE İLKELERİ

Alan	Başlıca inkılaplar
Siyasi	Saltanatın kaldırılması (1922), Cumhuriyet (29 Ekim 1923), Halifeliğin kaldırılması (3 Mart 1924), çok partili hayat denemeleri
Hukuk	1924 Anayasası, Türk Medeni Kanunu (1926), laikliğin anayasaya girmesi (1937)
Toplumsal	Şapka Kanunu (1925), tekke ve zaviyelerin kapatılması (1925), Soyadı Kanunu (1934), kadınlara seçme ve seçilme hakkı (1930 belediye, 1934 milletvekili)
Eğitim ve kültür	Tevhid-i Tedrisat (1924), Harf İnkılabı (1 Kasım 1928), Millet Mektepleri, Türk Tarih Kurumu (1931), Türk Dil Kurumu (1932), Üniversite Reformu (1933)
Ekonomi	İzmir İktisat Kongresi (1923), aşar vergisinin kaldırılması (1925), Kabotaj Kanunu (1926), Teşvik-i Sanayi Kanunu (1927), I. Beş Yıllık Sanayi Planı (1934)
Sağlık ve sosyal	Sıtma, verem ve trahomla mücadele; Hıfzıssıhha Enstitüsü (1928); Umumi Hıfzıssıhha Kanunu (1930)

ATATÜRK İLKELERİ

Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılapçılık. İlkeler 1937'de anayasaya girdi. Bütünleyici ilkeler: millî egemenlik, millî birlik ve beraberlik, bağımsızlık, akılcılık ve bilimsellik, çağdaşlaşma.

ATATÜRK DÖNEMİ DIŞ POLİTİKA

- Musul (1926), Milletler Cemiyeti'ne giriş (1932), **Balkan Antantı** (1934), **Montrö** (1936), **Sadabad Paktı** (1937).
- Hatay** 1938'de bağımsız devlet oldu, 1939'da Türkiye'ye katıldı.

KRONOLOJİ

Tarih	Olay
1911-1912	Trablusgarp Savaşı, Uşi Antlaşması
1912-1913	Balkan Savaşları
1914-1918	I. Dünya Savaşı; 1915 Çanakkale Zaferi
30 Ekim 1918	Mondros Ateşkes Antlaşması
15 Mayıs 1919	İzmir'in işgali
19 Mayıs 1919	Mustafa Kemal Samsun'da
22 Haziran 1919	Amasya Genelgesi
23 Tem-7 Ağu 1919	Erzurum Kongresi
4-11 Eylül 1919	Sivas Kongresi
28 Ocak 1920	Misak-ı Millî
16 Mart 1920	İstanbul'un resmen işgali
23 Nisan 1920	TBMM'nin açılması
10 Ağustos 1920	Sevr Antlaşması
3 Aralık 1920	Gümrü Antlaşması
Ocak 1921	I. İnönü; Teşkilat-ı Esasiye (20 Ocak)
12-16 Mart 1921	İstiklal Marşı; Moskova Antlaşması
23 Ağu-13 Eyl 1921	Sakarya Meydan Muharebesi
Ekim 1921	Kars (13 Ekim) ve Ankara (20 Ekim) antlaşmaları
26-30 Ağustos 1922	Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi
11 Ekim 1922	Mudanya Ateşkes Antlaşması
1 Kasım 1922	Saltanatın kaldırılması
24 Temmuz 1923	Lozan Barış Antlaşması
29 Ekim 1923	Cumhuriyet'in ilanı
3 Mart 1924	Halifeliğin kaldırılması, Tevhid-i Tedrisat
1926	Medeni Kanun; Musul sorunu (Ankara Antlaşması)
1 Kasım 1928	Harf İnkılabı
1934	Soyadı Kanunu; kadınlara milletvekilliği hakkı; Balkan Antantı
1936-1937	Montrö; Sadabad Paketi; ilkeler anayasada
10 Kasım 1938	Atatürk'ün vefatı
1939	Hatay'ın Türkiye'ye katılması

SINAVDA EN ÇOK ÇIKAN 10 BİLGİ

- 1. Amasya Genelgesi:** Millî egemenlik ilk kez vurgulandı; Millî Mücadele'nin gerekçesi, amacı ve yöntemi belirlendi.
- 2. Erzurum Kongresi:** Toplanması bölgesel, kararları ulusal; manda ve himaye ilk kez reddedildi.
- 3. Sivas Kongresi:** Bütün cemiyetler birleşti; Temsil Heyeti bütün yurdu temsil etti.
- 4. Amasya Görüşmeleri:** İstanbul Hükümeti Temsil Heyeti'ni hukuken tanıdı.
- 5. Misak-ı Millî:** Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde kabul edildi; vatanın sınırları çizildi.
- 6. TBMM:** Güçler birliği; ilk anayasa Teşkilat-ı Esasiye (1921).
- 7. Gümrü:** TBMM'nin ilk antlaşması. **Moskova:** Misak-ı Millî'yi tanıyan ilk büyük devlet.
- 8. Ankara Antlaşması (1921):** Misak-ı Millî'yi tanıyan ilk İtilaf devleti Fransa.
- 9. Mudanya:** Doğu Trakya savaşmadan kurtuldu. **Lozan:** Kapitülasyonlar kaldırıldı; Musul ve Boğazlar sonraya kaldı.
- 10. Atatürk ilkeleri** 1937'de anayasaya girdi; laiklik ilkesi de aynı yıl anayasada yer aldı.

KAYNAKÇA

MEB T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitapları · Atatürk Araştırma Merkezi yayınları · Türk Tarih Kurumu yayınları · TDV İslâm Ansiklopedisi (ilgili maddeler) · ÖSYM KPSS çıkmış sorular · Tarih Vakti konu anlatımları (tarihvakti.com/inkilap-tarihi)

Konu anlatımlarının tamamı, harita ve çıkmış sorularla: tarihvakti.com/inkilap-tarihi